

Загадка Леонардо

Юлій Швець

Зовсім недавно, в листопаді 2024 року, Леонардо Ді Капріо виповнилось 50. Мати вирішила дати ім'я майбутній дитині, коли відчула, як вона пручається під час перегляду нею картини Леонардо да Вінчі в Галереї Уффіці. З тих пір магія великого імені невідступно слідує за актором, інколи забігаючи наперед і диктуючи йому шлях. Незважаючи на постійне миготіння його обличчя на сторінках тблоїдів і на телеекрані, ми мало що знаємо про Ді Капріо. Справа не в тому, що він нечасто дає інтерв'ю, неохоче обговорює особисте життя або приховує його за фірмовою іронічною посмішкою. Він не є зовсім нормальною людиною, просто прикидається нормальним, – зло резюмують голлівудські репортери, даючи оцінку цьому дивному, на їхній погляд, чоловікові, який живе за законом батька (колишнього хіпі та художника-карикатуриста): «Будь щасливим, просто вдягаючи штани вранці!» Тобто, будь вдячним світу, що кожного дня дає тобі жити, не вимагай від нього подяки за те, що він тебе терпить, живи цікавим життям незалежно від того, маєш ти успіх чи ні.

Найбільший «трудоголік» Голлівуду так і живе, незважаючи на те, що за порівняно недовгу 35-річну кар'єру він вісім років потрапляв у рейтинг найбільш високооплачуваних акторів світу, не знявшись при цьому (принаймні, за останні десять років) ні в фільмах для підлітків, ні в дурнуватих бойовиках чи франшизах, та й узагалі – в жодній провальній картині. Режисери вважають його бездоганним – «абсолютним» виконавцем, оскільки з якоюсь маніакальною впертістю він з ходу пропонує їм на вибір десятки варіантів вирішення сцени й так глибоко занурюється в роль, що завжди грає не «кадр», а «історію життя» – й це вирізняє його з-поміж інших акторів покоління.

Голлівудські «спостерігачі» пояснюють його дивовижну органіку компенсацією неувagi до себе старшокласниць у шкільному віці (про що він відверто розповідав журналістам). Можливо, вони мають рацію: неувaga справді була, а в кіно ніхто не оміне можливості «помститися» всім, хто його не любив... Однак, – за словами Ді Капріо, – на нього взагалі ніхто не звертав увагу – не лише дівчата. Аж поки він не взяв за правило кожного дня придумувати нові жарти. Вони мали неабиякий ефект, веселили школярів, а найголовніше – привчали юнака звертати увагу на деталі, «розшукувати механічне, що хоче виглядати природним» (Бергсон¹). За зізнанням актора, саме шкільні жарти стали значною сходиною його кар'єри.

Не будучи в житті зручним ангелом (як здається при по-

гляді на фото молодого Ді Капріо), і над усе полюбляючи жарти не тільки над собою, а й над своїми колегами по знімальному майданчику, найбільше задоволення він отримує, використовуючи свою усмішку й граючи персонажів, які самі вимушені грати жакливі ролі. Найкращі свої здібності Ді Капріо тривалий час демонструє, вживаючись в образи авантюристів, обманщиків, дворушників, брехунів

Леонардо Ді Капріо і Роберт Де Ніро в фільмі «Життя цього хлопця». Режисер Майкл Кейтон-Джонс. США, 1993.

та найманців, умудряючись при цьому, подібно до видатного Алена Делона, проявляти «невинність», яка змушує переживати за його персонажів.

Відчайдушно й завзято вживаючись у ролі «поганих хлопців», Ді Капріо ніби бореться зі своєю феноменальною славою, яка впала на нього в 1997-му році: немислимої амплітуди суспільний резонанс виник після виконання ним ролі солодкого красеня-художника з соціальних низів Джека в нещасливому любовному романі. Любовний блокбастер «Титанік» Джеймса Кемерона одразу перетворив Ді Капріо на мегазірку – божество світового масштабу – й мав продовження у вигляді «леоманії»: мільйони школярів, студенток, молодих жінок освідчувалися в любові або створювали ритуали для колективного обожнювання кумира. Певно, що Джеймс Кемерон у своїй, за великим рахунком, звичайній американській мелодрамі інстинктивно

Леонардо Ді Капріо і Кейт Вінслет у фільмі «Титанік». Режисер Джеймс Кемерон. США. 1997.

¹ Французький філософ-інтуїтивіст Анрі-Луї Бергсон (1859–1941) – автор найбільш послідовної теорії комічного.

Леонардо Ді Капріо в фільмі «Той, що вижив». Режисер Алехандро Іньярріту. США. 2015.

натрапив на нерв «колективного несвідомого», продемонструвавши благородство (в ангельському лику), яке має загинути заради дівчини. Й лише після загибелі на нього починають звертати увагу, й тоді Благородство – як і його екранний носій – стає культовим. Певно, саме ця риса персонажа, а не «сексуальність», як поверхово вважають, стала основою «леоманії». Адже у Ді Капріо нема тваринного магнетизму – так званої «відкритої сексуальності», він не ходить у спортзали, як колеги, витримує в розмові з усіма – жінками й чоловіками – дистанцію, що не всім подобається. Він – «річ у собі».

Якщо подивитися на його поведінку під час інтерв'ю, його відкрити й водночас «дещо приховуючу» манеру на червоних доріжках, то ми не побачимо мачо з усмішкою чоловічих переваг. Побачимо лише доброзичливого і навіть добродушного, ввічливого, зваженого, аристократично елегантного, без ковбойської простоти чоловіка середніх років. Він жартує з журналістами, підтримує зоровий контакт. І примудряється майже не давати ніяких натяків на свою справжню особистість. У кіно він давно вже не бере участі у відверто ринкових проектах – не впадає в гріх комерції. Він – найбільш високооплачуваний актор світу – не користолюбець (реально підтримує мільйонні природозахисні проекти від Америки до Африки). Все прекрасно, чи чогось бракує цьому зовні ангельському (в юності) й мужньо-благородному (нині) образу? І його феноменальний успіх – природний дар чи результат титанічної роботи над собою?

Народився Ді Капріо 11 листопада 1974 року в Лос-Анджелесі в малозабезпеченій сім'ї «богемних» батьків-хіпі – етнічних німців, які через рік після народження сина розлучилися, однак зберегли хороші стосунки та продовжували жити в будинках поряд. Дитинство і юність Леонардо пройшли в неблагополучному районі, де процвітали насильство та кримінал, тому він проводив час із сім'єю, й навколишнє середовище, за його зізнанням, мало його зачепило. Сім'ї були потрібні гроші, й нічого ліпшого, ніж участь у зйомках (особливо після того, як брат назвав суму гонорару за якийсь незначний епізод на ТБ), Леонардо

для себе не знайшов. Півтора роки безрезультатних касинтів – 700 чи 800 – і час від часу тотальний відчай. Але батько наполягав, і син продовжував, аж поки юнакові не запропонували зйомки в телерекламі, потім у серіалах і, нарешті, в кіно. Азам професії Леонардо вчився «на ходу», й важливу роль у його навчанні зіграли колеги по знімальному майданчику: Роберт Де Ніро, Меріл Стріп, Дайан Кітон («Життя цього хлопця» Майкла Кейтон-Джонса, 1993, «Кімната Марвіна» Джеррі Закса, 1996), Джин Хекмен («Швидкий і мертвий» Сема Реймі, 1995), режисер Лассе Халльстрем («Що заважає жити Гілберту Грейпу», 1993).

Справжня нервова аура Ді Капріо й результати емпіричного акторського досвіду проявились у ролі Артюра Рембо у «Повному затемненні» Агнешки Голланд (1995). Зарозумілість, що знає собі ціну, незалежний гордий дух з торбинкою за плечима – такий образ прекрасно уживається й, водночас, конфліктує у стрічці з ще одним «проклятим поетом» – Полем Верленом, циніком і стихійним ніцшеанцем, який стверджує, що «можна все, навіть те, чого не можна». Разом – в поезії й житті – усвідомлюючи, що поезія і трагічне існування нероздільні, вони пройшли «іншим шляхом – нехай і до передчасної смерті». Зіграти в 21-річному віці трагічної (!) наповненості образ раціонально, використовуючи лише постмодерністські хитрощі, без глибокого власного досвіду неможливо.

Після цього життя Ді Капріо стало стрімко набирати обертів: Ромео в осучасненій Базом Лурманом кінопостановці «Ромео і Джульєтта» («Ромео + Джульєтта», 1996) та запрошення на головну роль у «Титаніку». На час зйомок за Ді Капріо закріпилась репутація здібного, але «неслухняного», з яким потрібно було щось робити, і Кемерон вибрав єдино правильний у стосунках зі стихійним темпераментом стиль – суворого наставництва й жорстокої любові. Результат не змусив себе очікувати: після шаленого успіху «Титаніка» на актора посипались сотні запрошень на ролі сльозливих героїв-коханців, але Ді Капріо дав собі слово більш ніколи не брати участі в подібних проектах. Вони дарують популярність, але заганяють в ампулу, відбираючи головне – можливість маневру.

Запрошення до співпраці з Мартіном Скорсезе довело, що акторські здібності Ді Капріо наблизились до висоти його старшого друга й наставника – Роберта Де Ніро, улюбленця Скорсезе. Викривальні драми першого десятиліття XXI століття за участі Ді Капріо італо-американського режисера («Банди Нью-Йорка», 2002, «Авіатор», 2004, «Відступники», 2006, «Острів проклятих», 2010, «Вовк з Волл-стріт», 2013), який керувався правилом: «якщо ти робиш фільм для того, щоб щось втокмачити цьому світу, не намагаючись його розважити, – це буде марна трата часу», – зняті з неперевершеною технічною досконалістю й американським розмахом, імпонують творчому (експериментальному) й життєвому (авантюрному) темпераменту Ді Капріо, й він на рівні з Де Ніро до цих пір залишається фаворитом класика світової кінорежисури.

Працездатність, самовіддачу, професійну мімікрію й фе-

номенальну техніку Ді Капріо, його універсальну творчу амплітуду оцінили й інші професіонали галузі: Вуді Аллен («Знаменитість», 1998), Стівен Спілберг («Піймай мене, якщо зможеш», 2002), Едвард Цвік («Кривавий алмаз», 2006), Рідлі Скотт («Сукупність брехні», 2008), Сем Мендес («Дорога змін», 2008), Крістофер Нолан («Початок», 2010), Клінт Іствуд («Дж. Едгар», 2011), Квентін Тарантіно («Джанго звільнений», 2012, «Одного разу в Голлівуді», 2019), Алехандро Іньярриту («Той, що вижив», 2015). Завжди й скрізь Ді Капріо вражав точністю кожного нюансу міміки й характеру свого персонажа. Вживаючись, наприклад, у роль плантатора-расиста в «Джанго» Тарантіно, – актор балансує на грані карикатури, але не зісковзує в неї. Виділяти основу характеру (в цьому випадку «расизм»), не втрачаючи при цьому повноти образу, здатен не кожен актор. Про універсальність його таланту говорить і творча амплітуда актора. В «Знаменитості» Ді Капріо грає героя вечора, факіра на годину, в «Бандах Нью-Йорка» – мстивість, у «Піймай мене, якщо зможеш» – азарт, в «Авіаторі» – амбіційність, у «Відступниках» – самопожертву, у «Тому, що вижив» – волю до життя.

В останній на сьогоднішній день ролі – Ернеста Буркхарта в «Убивцях квіткової повні» Мартіна Скорсезе (2023) – Ді Капріо розчиняє свою акторську техніку й майстерність, ніби цукор в чаї – її не видно – й грає, можливо, найбільш мерзенний типаж за всю кінокар'єру, викликавши при цьому неприємне самому глядачу співчуття. Виходячи далеко за межі амплуа, Ді Капріо об'ємно демонструє «тиху зраду» в ролі водія, а згодом чоловіка Моллі (Лілі Гладстоун). Його персонаж – колишній солдат, що повертається в рідні місця після Першої світової, де служив кухарем. Швидкість, з якою простак-воляка без проблеску свідомості втягується в дрібні злочини, а згодом і в куди ефективніші кримінальні схеми свого дядька Вільяма Хейла (Роберт Де Ніро), наводять на думку про якийсь екзистенційний вимір нормалізованого американським соціумом й освяченого владою хижацтва. На початку Буркхарт виступає інфантильним невігласом, дрібним нахабою, від природи, однак, наділеним щирою, хоча й непослідовною сентиментальністю. Ернест виглядає інколи зворушливим – попри опущені плечі, криві зуби, виступаючу щелепу і похмурий погляд. Та все ж істинною домінантою цього образу простака, філігранно зіграного Ді Капріо, є порожнеча, відсутність мети, потреба комусь належати. Й ми постійно вдивляємося в цього дивовижного чоловіка – плоть від плоті американської мрії – гадаючи, чи зможе кохання подолати його кримінальні схильності, його «наркотичну» залежність від власності.

Поява цього фільму в творчості Скорсезе, як і поява цієї ролі у фільмографії Ді Капріо, викликала широкий суспільний резонанс². Але акторові до цього не зводити. Загадка майстерності, як і риси його побутової поведінки, постійно викликають бурхливі «соціальні обговорення».

2 Рецензію на фільм див.: Юлій Швець. «Випробування пам'яттю...». *Кіно-Театр*. №2, 20204.

Лілі Гладстоун і Леонардо Ді Капріо в фільмі «Вбивці квіткової повні». Режисер Мартін Скорсезе. США. 2023.

Безпосередня близькість до смерті – не тільки фізичної³, а й «суспільної» – очікує його всюди. Охота «акул» на людину, що живе мирно, любить джаз, блюз і хіп-хоп, продовжується кожен день і в звичайних обставинах. Коли він погано співає на вечірці, підпільне відео розноситься в мережі, викликаючи «вибуховий ефект». Аналізують часте миття ним рук, перевірку «ввімкненої» праски, «незакритого» замка, тривалі повтори усіх неперфектних дій – психологічні особливості, що дісталися Леонардо з дитинства. Він сам інколи підливає масла у вогонь, стверджуючи, що він не гей (поетично зігравши Артура Рембо), що йому подобаються звичайні жінки – ті, яких кожен день бачиш на вулицях, і що мати – єдина жінка, якій він міг би купити діамант. Один із найбільш інтелектуальних акторів Голлівуду ламає популярний шаблон і тоді, коли відмовляється від ролі порожнього красеня в житті й на екрані, й каже, що найбільше хотів би поговорити з Орсоном Веллсом під час зйомок «Громадянина Кейна».

Як і у великого італійця, талант Ді Капріо не вкладається в тренди, його універсальний дар неможливо класифікувати. Він не належить окремому дню, він не модний – він, як і Аль Пачіно та Де Ніро, ніби виринув з минулого, його універсальний і, як здається, стихійний талант більш асоціюється з талантом мегазірок старшого покоління. Оцінюючи домінуючі суспільні настрої, він говорить: «Вони хочуть, щоб ви були нещасні, як і вони. Їм не потрібні герої». Сам він не сучасний і не нещасний – він великий. І від того, схоже, щасливий.

З Ді Капріо принаймні тричі опинявся поряд зі смертю. Вперше, коли займався дайвінгом і акула прокусила захисну сітку. «Вона клацала зубами в кількох десятках сантиметрів від мене», – згадував неприємне в усіх сенсах актор. Однак тоді все обійшлося. Доля вберегла його і в другий раз, коли під час перельоту вибухнув один із двигунів літака – Ді Капріо сидів якраз поряд і спостерігав. Третій раз – під час стрибка: основний парашут не розкрився, й інструктор відрізав його ножом. У запасного заплуталися стропи, але поряд із землею інструктор все ж зумів їх розплутати.